

22/12/2016

Les mesures contra el còlera al s.XIX i les relacions de dominació

El brot de còlera a la ciutat de Palma de Mallorca l'any 1865 ha estat el cas estudiat per investigadors del Centre d'Estudis Demogràfics (CED) i de la Universitat de les Illes Balears (UIB) per analitzar l'impacte polític i social que va tenir la malaltia el segle XIX. La recerca, liderada per Joana Maria Pujades, mostra com les mesures que es van prendre per eradicar-la van ajudar a legitimar l'autoritat i les relacions de dominació de l'Occident civilitzat, cristià i burgès.

Gàrgola de la Catedral de Palma de Mallorca. ©istockphoto/alessandro0770

El nostre article de recerca analitza l'impacte polític i social del còlera al segle XIX mitjançant l'estudi de cas que representa el brot d'aquesta malaltia a la ciutat de Palma el 1865.

En primera instància, posem de manifest les tensions generades entre el poder local (el batlle i la majoria de regidors) i el poder sobre la localitat (representat per la figura del Governador Civil), provocades per l'esclat de l'epidèmia però amb un rerefons polític, social i científic. La resolució en fals del conflicte de ben segur que va ser un esperó més per desacreditar el sistema polític que va acabar gràcies a la Revolució tres anys després. A més, mostrem com l'epidèmia va provocar una crisi social i un conflicte de classes.

El còlera en el curt termini, per tant, va produir un efecte desestabilitzador. En un sentit més ampli, la persistència de l'amenaça epidèmica, en un món cada vegada més globalitzat, va reforçar la idea que el camí adequat per superar aquest tipus d'episodis

passava ineludiblement per augmentar la vigilància, el control social -especialment de la pobresa- i la progressiva medicalització de la societat. Aquest fet va tenir dues derivades.

D'una banda els supòsits científics i tècnics es van interrelacionar amb la pràctica política. Com va apuntar en el seu dia Charles E. Rosenberg, existia a Europa occidental una combinació suficient de racionalització administrativa i avenços mèdics, que malgrat les seves imperfeccions i errors, van minimitzar primer i finalment van fer desaparèixer, el perill epidemiològic en el decurs de menys d'una centúria. De fet, el còlera de 1865 es va contenir a Palma i no va tornar a l'illa en els anys successius.

Per altra part, l'higienisme i el contagionisme es donaren la mà. El primer, identificant els productors de misèria, els pobres, els rodamóns i els immorals. El segon, culpabilitzant l'Islam com a importador del còlera. D'aquesta manera, l'Occident civilitzat, cristià i burgès, es convertia en el model ideal a assolir, creant un "nosaltres" davant d'un "ells" caracteritzat pel món extra-europeu incivilitzat, però també per unes classes populars, qualificades de "turba" i, per això, igualment considerades en els límits de la civilització.

D'aquesta manera, el còlera de 1865 i la seva amenaça permanent, va poder ajudar a legitimar l'autoritat i les relacions de dominació, sent un factor estabilitzador en el mitjà i llarg termini.

Joana Maria Pujades Mora

Centre d'Estudis Demogràfics

Universitat Autònoma de Barcelona

jpujades@ced.uab.es

Referències

[View low-bandwidth version](#)